

Кошарна О.Г.,

вчитель зарубіжної літератури

спеціалізованої школи I-III ступенів №152

з поглибленим вивченням англійської

мови Деснянського району міста Києва

ШЛЯХИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

За стародавньою біблійною легендою про Вавилонське стовпотворіння, понад чотири тисячі років тому усі люди мешкали у Месопотамії, тобто в басейні річок Тигра й Євфрата, і спілкувались однією мовою. Люди жили заможнo й дуже запишалися. Вони вирішили побудувати вежу аж до самого неба. Вежа все росла й росла вгору. Бог розгнівався на нерозсудних і пихатих людей та покарав їх. Він змусив будівельників розмовляти різними мовами. Зарозумілі творці вежі, не зрозумівши один одного, занедбали будівництво та розійшлися у різні боки. Так вежа залишилася недобудованою, а місто, де відбувалося будівництво і змішалися усі мови, назвали Вавилоном.

До чого цей міф? Спостерігаючи за тим, що відбувається в сучасному суспільстві, ми можемо побачити прірву непорозуміння між людьми. Як стверджує український філософ Сергій Дацюк, ми скочуємося в темні часи. Причиною цього є відсутність мислення, втрата смислів і здатності до комунікації, нерозуміння базових понять. Це криза гуманітарного мислення.

Єдиним шляхом подолання є якісна освіта, яка вчить мислити саме в гуманітарному аспекті. Вивчення творів світової літератури знайомить учнів з розвитком людської думки, ідей, що правлять світом, проблем людського існування та шляхами їх подолання як в особистому, так і в загальному значеннях.

Вимоги, які стоять перед сучасною освітою – це формування ключових компетентностей: системи універсальних знань та навичок, а також самостійної діяльності, а саме ключовою тут вбачаємо комунікативну компетентність, яка охоплює поняття дискурсу та лінгвістичних знань. З педагогічного погляду художній текст має велику цінність, він є засобом розвитку аналізу, рефлексії, аналітичного та творчого мислення, а також засобом розвитку морально-етичних, естетичних засад особистості учнів. Яке значення в цьому процесі відіграє інтерпретація художніх творів? Тут потрібно розмежувати поняття звичайного розуміння, яке зводиться до переказу тексту, та інтерпретації.

Справжнє розуміння або осмислення є результатом успішної інтерпретації, тоді як інтерпретація є певним процесом, який виявляє та тлумачить приховані смисли, контексти, здійснює глибинний аналіз образної та семантичної системи твору, взаємодію авторського та читацького поглядів. Інтерпретація - це багаторівневий процес, який можна поділити на кілька етапів: фізичне сприйняття тексту, сприйняття зовнішнього змісту, аналіз форми і фабули, виявлення контекстів, розуміння внутрішнього замислу, інтелектуально-емоційне сприйняття тексту.

Чи дає можливість сучасна програма пройти з учнями неформально всі етапи, коли на вивчення роману відводиться інколи 3-4 години? Як стверджував класик В. Белінський, великі письменники не розкриваються з першого прочитання, а ми часто маємо справу з фрагментарним ознайомленням художнього твору. Інтерпретація є важливою складовою розумової діяльності людини, і якщо вона не має спеціальної підготовки до неї, то така інтерпретація стихійна, обмежена побутовим мисленням. Тому підготовка до такої діяльності має велике значення. Аналіз художнього тексту має дати учням певні філософські, історичні, економічні, літературознавчі знання, культурно-естетичні, етико-моральні компетентності.

Основні методологічні положення аналізу художнього тексту були розроблені такими видатними філологами, як М. Бахтін, А. Веселовский, В. Виноградов, Г. Винокур, М. Гаспаров, В. Жирмунский, Б. Ларін, Д. Лихачев, Ю. Лотман, А. Пешковский, О. Потебня, Ю. Тинянов, В. Топоров, В. Шкловский, Л. Щерба, Р. Якобсон, Л. Якубинский та інші.

Використання під час навчання різних методів та видів інтерпретацій стимулює інтерес учнів до інтерпретаційної діяльності, отже позитивно вплине на розвиток комунікативних та мовленнєвих навиків. Необхідним кроком для цього має стати розробка системи вправ і творчих завдань, які представляють різні форми і види інтерпретації і спрямованих на розвиток творчих вмінь учнів. Існує ряд традиційних інтерпретаційних прийомів, які використовуються в методиці викладання літератури:

1. Словесне малювання (портрет та характеристика героя, ситуацій та обставин).
2. Виділення художніх деталей, художніх засобів.
3. Співставлення сюжетних ліній, персонажів всередині одного твору або декількох творів.
4. Узагальнення.
5. Формування власної читацької позиції [4].

Шляхи інтерпретації оповідання А.П. Чехова «Товстий і тонкий».

Зважаючи на вищесказане, художню інтерпретацію твору можна представити як творче переосмислення навколишнього природного, соціального і культурного світу, який охоплює дійсність і твори, що існують у ній.

Творчість письменника А. Чехова відрізняється багатогранністю, тому вимагає уважного прочитання й аналізу. «Краткость - сестра таланта», тому кожне слово вимагає уваги читача. Художній текст є достатньо складною структурою, повнота сприйняття якої залежить від рівня культури особистості, її фонових знань. Тлумачення декодування художнього тексту, яке передбачає аналіз співвідношення засобів висловлювання та змісту, який

висловлює автор, є також складним явищем. Потрібно опрацювати надзвичайно важливі для розуміння тексту фонові знання історико-культурологічного змісту.

На думку Сафарян С., «фонові знання (як методичний термін) – це наукові систематичні знання, що мають інформаційно-культурологічний характер, не завжди прямо зв'язані з художнім текстом, проте без них його розуміння неможливе; це знання, які з тих чи тих причин не можна почерпнути з певного художнього тексту, але які в прихованому для читача (а іноді й для письменника) вигляді в ньому містяться. Глибина сприйняття фонових знань визначається віковими особливостями учнів, рівнем їх розумового й літературного розвитку. Фонові знання – це ті знання, які повинні бути відомі і читачеві й автору, щоб між ними відбувся діалог (а читання художнього твору – це, як відомо, своєрідний діалог між читачем і автором)» [1].

У творі «Товсій і тонкий» такі поняття як «гімназист», «лютеранка», «Таємний радник», «колезький асесор», «херес і флер-д'оранж», значення прізвище Герострат та Ефіальт, імені «Нафанаїл», вимагають роз'яснення такі деталі як сніданки кожного з персонажів, відсутність багажа у товсього і вся поклажа тонкого, який не може дозволити собі послуги носія, мундир і кашкет гімназиста, що означають жести «зняв кашкета, застібнув гудзик на мундирі, шаркнув ногою».

Для подальшого аналізу учні мають засвоїти такі літературознавчі поняття як «художня деталь», «гумор», «сатира», «іронія». Біографічні відомості про А. Чехова також є ключем для декодування цього тексту. Приниження А. Чехов відчув з самого раннього дитинства. Предки - кріпаки, бідність, крута вдача батька, який був справжнім деспотом у родині, покарання своїх дітей за будь-яку провину. Страх, приниження, перед викладачами гімназії, університету (куди він вступив, щоб стати доктором), станова різниця, що відчувається А. Чеховим, коли він спілкувався з

однокласниками, видавцями, представниками «іншого» суспільства, - все це дійсно вимагало величезних душевних сил.

Ключовим для розуміння твору є вислів письменника: «Я все життя по краплині вичавлював із себе раба». Підвести учнів до інтерпретації твору допоможе майже непомітна за батьковою спиною постать гімназиста Нафанаїла, ім'я якого означає «син свого батька». Рабська поведінка батька вже вплинула на сина, який спочатку роздумує, чи знімати кашкета перед батьковим другом, примружує око, як ювелір, оцінюючи вартість товстого, витягується струнко, застібує гудзик на мундирі й шаркає ногою в знак показної поваги до вельможного пана. Маємо широкі можливості для творчості учнів, які можуть словесно змалювати зустріч з погляду будь-якого учасника зустрічі, які емоції вони пережили під час зустрічі. Така робота підведе учнів до власної інтерпретації твору, виробить активну власну позицію, допоможе засвоїти такі загальнолюдські цінності як гідність, взаємоповага, дружба, повага.

Розкодування тексту вчить учнів з повагою ставитись до слова, розуміти його багатозначність та багатогранність, шукати ключі до розуміння висловів та текстів, вчить мислити та аналізувати, а спільна робота закладає основи здатності до комунікації, спільної праці, взаємоповаги та емпатії, вміння виробити спільну думку. Повертаючись до міфу про Вавілонську вежу, можемо дійти висновку, що відродивши повагу до слова, ми подолаємо кризу непорозуміння, що пролягла між людьми, а творчість інтерпретації художніх текстів є шляхом до відродження гуманітарного мислення.

Література

1. Сафарян С. Роль фонових знань у шкільній літературній освіті. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/33692495.pdf> [Дата звернення 21 травня 2020].
2. Воронкова Н. Можливості застосування різних видів інтерпретації художнього тексту при навчанні іноземній мові. URL:

file:///C:/Users/User/Downloads/Nzs_2010_89(2)__68.pdf [Дата звернення 21 травня 2020].

3. Матюшкин А. В. Проблеми інтерпретації художнього тексту. URL: <http://window.edu.ru/resource/608/63608/files/matushkin.pdf> [Дата звернення 21 травня 2020].

4. Третьякова І. В. Інтерпретація як способ розуміння художественного тексту. URL: <http://study-english.info/article102.php> [Дата звернення 21 травня 2020].